
TKO SU DANAS HRVATSKI HEROJI: JANICA ILI MIRKO NORAC

DUNJA RIHTMAN-AUGUŠTIN

U hrvatskoj se javnosti sporadično, ali posljednjih dana mnogo češće, ponavlja začuđeno pitanje: zašto Hrvatska nema heroja? Misli se naravno na suvremene heroje rata nazvanog Domovinskim, a ne na srednjovjekovne više ili manje izmišljene pokretače mita o naciji i državi. Uostalom, te smo mitove bogato apsolvirali u doba HDZ-ove vladavine pa su sad čak i njihovi najtvrdokorniji zastupnici malo posustali.

Navodi se nekoliko razloga zašto, zapravo, nemamo heroja i svi mi se čine točnima. Ponajprije onaj da prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman nije želio proglašavati heroje jer je tu mitsku ulogu čuvao za sebe. Tito, koji mu je, kako neki kažu, bio skriveni uzor, postupao je međutim efikasnije, ali sasvim suprotno: još tijekom *narodnooslobodilačkog* rata bilo je proglašeno stotinjak *narodnih heroja* da bi inflacija junaštva tijekom prvih poslijeratnih godina taj broj povećala na više od 1300. Oni su ušli u školske udžbenike i promovirali, kako mi se sada čini, vrlo opasnu priču o junaštvu u ratu koja nam nije dopuštala da ratove i njihove traume izbrišemo iz nacionalnog sjećanja.

Drugi razlog možda je i važniji. Živimo u vremenu koje je ubrzalo svoj tok. Medijske informacije neopisivo su brže od onih usmenih, koje su se prenosile tijekom desetljeća, reproducirajući davna junaštva i konstruirajući odgovarajuće mitske priče. Uz nesebičnu pomoć nacionalnih znanosti devetnaestoga pa i dvadesetoga stoljeća heroji su uzvisivani do nacionalnih veličina. Doduše, sporilo se katkad o tome kojemu narodu na ovom burnom području europskoga jugoistoka pripada određeni povijesni heroj. Bile su to književne bitke za određivanje simboličkih granica nacija kojima bih, kao kontrast, pribrojila neke mnogo rjeđe iskaze o tome da junaci južnoslavenske usmene epike baš i nisu bili neke sjajne osobe, junaci i dobrotvori, nego mnogo češće otimači i pljačkaši, pijanci i vjerolomni ubojice...

Sve to zvuči ružno i cinično, bez pijeteta prema nacionalnoj baštini. No post-moderno ubrzano vrijeme s mnoštvom kontradiktornih ali ažurnih i brzih obavijesti sprečava da se stalože i izgrade jednoobrazne, lijepe, idealizirane i ne baš istinite slike o junacima. Kako vjerovati ratnim junacima za koje ovdje i sada postoje opravdane sumnje da su bili umiješani u ubojstva civila? Kako vjerovati junacima rata, koji to možda i nisu bili u ratu, ali su se uspješno pretvorili u viteze privatizacije nacionalnoga bogatstva?

Uostalom, i naša su se shvaćanja o ratu i o zločinu bitno izmijenila jer smo internalizirali suvremeno poimanje ljudskih prava i borbe za njihovo poštovanje i zaštitu. Ubrzani protok vremena na prijelazu ne samo stoljeća nego i tisućljeća ne dopušta zaborav recentnih žrtava, ali ni recentnih zločina u ratu koji je tek minuo i kojemu je u nacionalnom mitu namijenjena temeljna uloga državotvorca. Mnogi među nama više ne prihvaćaju tvrdnju da je zločin u ratu neizbježan jer je takav iskaz ujedno i njegovo dolično opravdanje. Ipak, takvo je uvjerenje pretežno vladalo nakon Drugog svjetskog rata, i to ne samo kod nas, pa dopuštam da su oni koji svjesno osuđuju svaki ratni zločin zasad vjerojatno u manjini. Francuski antropolog Michel Adam pišući o poslijeratnim konstrukcijama heroja tijekom povijesti ističe kako se one oblikuju na način da budu uzor budućim generacijama. Spomenuto ubrzanje vremena kao da otkriva sve napukline u slikama mogućih suvremenih uzora.

Treći i možda najvažniji razlog nestašice heroja jest upravo taj što se većina ratnika osobno s pravom smatra gubitnicima. To

su oni, koji nisu pobijedili na bojištu privatizacije i snalaženja u ovome tegobnome životu. Ljudi bez posla, bez perspektive, bez budućnosti. Premda je mentalitet gubitnika prisutan kod svih veterana modernih ratova, u Hrvatskoj je zbog dugotrajne gospodarske recesije i rekordne stope nezaposlenosti posve razumljiv.

Ipak, i možda baš zato, javnosti je agresivno ponuđen i od mnogih prihvaćen kao heroj Domovinskoga rata general Mirko Norac, čovjek u ranim tridesetim godinama života kojemu bi na brzini vojne karijere zavidjeli pojedini legendarni partizani. Uz to Norac je – začudno, zar ne – u devedesetima uspio postati vojvodom slavne Sinjske alke. Ta on je Gospić, Cetinsku krajinu i što još sve ne oslobodio od mrskih dušmana, kažu zaštitnici njegova lika i djela pozivajući vlast da opozove suđenje hrvatskomu vitezu, to jest da se usprotivi ZAKONU međunarodne pravde i uspostavi PRAVO naših predmodernih mentaliteta.

Više od mjesec dana nakon bukačkoga skupa za navodnu obranu digniteta Domovinskog rata na splitskoj rivi, čini mi se, nije sporno da je slučaj Norac iskorišten za političke ciljeve nacionalističke političke opcije, pobijedene na posljednjim izborima. Ali ojađenim, traumatiziranim, iznevjerenim braniteljima, koji su sada istinski gubitnici, ponuđena je floskula kako suđenje našim momcima koji su zgriješili u ratu kriminalizira sam Domovinski rat. Premda će svako najjednostavnije logično razmišljanje bjelodano dovesti do zaključka da jedino procesuiranje eventualnih zločina taj rat može osloboditi stigme.

Nedavno je precizni politički analitičar Nenad Zakošek upozorio na dvojnost sa-

dašnjeg političkog trenutka u Hrvatskoj. S jedne strane neodlučnost i nedosljednost politike što je vodi aktualna vlast te rekordno rastuća nezaposlenost, bijeda i očaj građana. S druge strane agresivna politika desnice i jačanje desnoga ekstremizma. Rezultat: politička podvojenost nacije.

No, ako je splitski skup namjeravao silom nametnuti nacionalnoga heroja Mirka Norca, i ona druga tiha, pobijedena, ojađena i gladna ali ipak europska Hrvatska na sreću našla je svoju heroinu. Ponajprije ona je mlada žena, a ne ratnik koji ratom ostvaruje svoju muškost. Ona nije Ivana Orleanska pa čak ni Zoja Kozmodemjanskaja. Iza nje ne stoji nikakva politika pa ni neka osobita državna potpora. Sve donedavno za nju se brinula i u nju ulagala samo njezina obitelj. A afirmaciju je stekla mukotrpnim radom, naprezanjem i odricanjem, treniranjem uz opasnosti ozljeda i sličnih nedaća. Prepoznali ste je: to je Janica Kostelić, ovogodišnja pobjednica Svjetskog skijaškog kupa u ženskim disciplinama.

Janicu uspjesi nisu opili, ona ne gubi svoju mladenačku samosvijest i ponaša se kao junakinja početka 21. stoljeća. Bez ustezanja će reći da je novinari nerviraju kad postavljaju glupa pitanja, njihov uzvišeno svečani, gotovo nacionalno mitološki pristup njezinim pobjedama obara jednostavnim izjavama: *pa furala sam ko obično* ili *guzica me povukla*. A još prije godinu-dvije kad su je pitali koga bi povela sa sobom na pusti otok, odgovorila je kao iz topa: *dobroga frajera*. O svojem životu prosuđuje bez uljepšavanja: imam stan pun štaka i pehara.

43 Ustrajna i disciplinirana sportašica, nepretenciozna, mlada ali vrlo zrela osoba, Janica Kostelić u ovom trenutku odjednom je postala ne samo junakinja ponižene Hrvatske, koja se tako žarko želi izvući iz blata politike, rata i kriminala, nego i melem na dušu onih koji se nadaju da se ipak, čak i ovdje, uspjeh može postići radom i da napor nije uzaludan.

U usporedbi s Mirkom Norcem Janica nije antiheroj, ona je, ovakva kakva je sada, upravo junakinja našeg budućeg vremena. Na nama je da biramo uzore.